

Jöjjetek, harmincas évek!

(Gróf Klebelsberg Kuno könyve.)

E könyv azt igazolja, hogy szerzője törhetetlen lélekkel hisz a magyar jövőben. A magyar politikai élet cselekvő tényezője lévén, kétségkívül a leg-hivatottabb arra, hogy az ország tényleges viszonyainak és nemzetközi helyzetének közvetlen ismerete alapján szóljon nemzetéhez s mint *praeceptor Hungariae* intsen és figyelmeztessen, tanítson és bátorítson. Irói munkásságának tanúsága szerint a szerző számolt azzal, hogy a társadalmi osztályok kiegyenlítődése feltartóztathatatlanul folyik világszerte s folyik lassúbb ütemben nálunk is. A politikai élet irányítói már nem zárkozhatnak el a profanum vulgus elől. Tudomást kell venniük a tömeglélek sajátságairól és végletek közt hanyódo ingadozásairól. Tudomással kell bírniok a való élet kisszerűségeiről épügy, mint a nemzet egyetemét foglalkoztató átfogó eszmék arányairól. A modern államférfi a hivatásos orvoshoz hasonlóan, a társadalom ütőerén tartja kezét, hogy a lázas lüktetésnek vagy az elernyedtt vérműködésnek jelenségeit felismervén, a kellő időben közbeléphessen. Természetes tehát, hogy szerepe és feladata hasonlíthatatlanabban nehezebb és bonyolultabb manapság, mint volt a békeidőben. Számolnia kell a megváltozott viszonyokkal. Figyelembe kell vennie a szélesebb néprétegek azon érzületét, mely a vezető államférfiakat nemcsak a parlamentben, hanem a maga körében is hallani kívánja s igényt formál arra is, hogy közvetlenül érintkezzék azzal, akire a Gondviselés sorsának intézését bízta. Ez a szükségesség teremtette meg a *ma* azon miniszterének típusát, aki vezércikkíró, aki tevékeny részt vesz a napi élet politikai, társadalmi vagy irodalmi mozgalmában; megjelenik a rádió előtt is, hogy felvilágosítson és meggyőzzön vagy hogy felvegye a harcot a tudatlansággal és a rosszhiszeműséggel.

Ennek az iránynak képviselője gróf Klebelsberg Kunó is, aki tudatosan nyúl a sajtó útján való felvilágosítás eszközeihez. Bizonyára volt alkalma tapasztalnia, hogy a *quieta non movere* elv szentsége, a megszokás hatalma s az agrárnépek általános konzervatív hajlandósága mind akadályai a gyorsabb ütemű reformtörekvéseknek s aki nem elégszik meg a programgyártás olcsó dicsőségével, hanem valóban alkotni akar, az kénytelen a felvilágosítás és a meggyőzés minden eszközét igénybevenni törekvései hasznos és időszerű voltának igazolására. Gróf Klebelsbergnek rövid három év alatt immár ez a negyedik kötete, mely az ő nagy kulturpropagandáját szolgálja. Ez a négy kötet magában véve is tiszteletreméltó irói teljesítmény volna hivatásos publicisztától is. Tényleges államférfi részéről pedig egyenesen imponáló, főleg ha tudjuk, hogy a szorgalmas író mögött a nagyvonalú kulturális alkotások hosszú sorozata vonul fel.

Már Eötvös megírta, hogy «Magyarország jövőjének kérdése kultúra-kérdés». Ő figyelmeztetett bennünket először arra, hogy a nemzetek nagy versenyében nem elegendő többé «a mult hadidicsősége s a jelen vitészsége». «Részt

kell vennünk — úgymond — a kultúra nagy munkájában, nekünk készülnünk kell a nagy küzdelemre, sietve, mert a küzdelem elkezdett.» Trianon és az elevenünkbe vágó sok trianoni probléma után nem tagadhatjuk Eötvös megállapításainak helyességét. S el kell ismernünk, hogy nem frázis gróf Klebelsbergnek azon, többször alkalmazott meghatározása sem, hogy a kultuszárca ma a tulajdonképeni honvédelmi tárca, mert csak a kultúra fegyvereivel van módunk megtartani azt, amit Trianon meghagyott nekünk s lehet előkészíteni az új honfoglalást. Gróf Klebelsberg szent meggyőződéssel vallja, hogy elkövetkezik az a kor, mely után buzgó imádság epedez százvezrek ajakán. A harmincas évek ködfátyolán át látni is véli a hozzánk kegyelmes sors mosolyát. De ha érzi is, hogy eljutottunk már a mélyponthoz s «egészen mégis előre és felfelé» megyünk, tudja azt is, hogy az előttünk álló út hosszú és fáradságos. Erre akarja ránevelni a jelen és a jövő nemzedéket. Könyve is ezen cél szolgálatában áll.

A könyvben foglalt cikkeknek legjellemzőbb sajátja az erős történelmi erudíció. Minden cikke elárulja, hogy írója az újkori történelemnek egyik legalaposabb ismerője, aki nemcsak mesterien uralkodik a roppant anyag felett, de tökéletesen jártas is az egyes korszakok uralkodó eszméiben; meglátja a nagy összefüggéseket és biztos kezekkel választja ki azokat az analógiákat, melyek cikkeiben a bizonyító anyagot alkotják. Készségesen elhisszük neki azt, amit a történelem forrásszerűségéről megállapít, hogy «az élet nagy mestere, a história, nekünk a múlt és a jelen eseményeinek párhuzamossága révén felvilágosítást, buzdítást, épülést, tanácsokat adhat». Analógiái nem egyszer meglepők, néha talán szokatlanok is, mert ellenkeznek iskolás tudásunkkal, de soha sincsenek ellentétben az igazsággal vagy a valószínűséggel. Az analógiáknak, a történelmi párhuzamoknak a cikkek bizonyító anyagába való beállítása mindamellett nem mesterkéltséget fogás nála. Ugy vannak azok megvalogatva, hogy magától értetődőnek tetszik a rájuk való hivatkozás és a velük való bizonyítás. Szívesen el is hisszük neki a levont következtetéseket, mert minden sorából az a törekvés tűnik ki, hogy — Eötvöst idézve — emlékezzünk, elmélkedjünk és emelkedjünk.

A nemzeti öntudat ápolása, a nemzeti önrzet erősítése anélkül, hogy hiúságunknak hízelegne és mindenek felett multunk megbecsülése és nagyjaink kegyelettel és megértéssel teljes megítélése, amit főként a kötet két legbecesebb darabjánál, a Tisza Istvánról és a Bethlen Gáborról tartott beszédek-nél látunk, azok az irányelvek, melyek Klebelsberget, az író-t jellemzik. S valljuk meg, magyar történetírónak egyéb irányelvei alig lehetnek. Szóroló-szóra aláírhatjuk, hogy — őt idézve — «vissza kell utasítani minden olyan történelmi beállítást, amely a magyarság hibáit úgy hánytorgatja fel, hogy szinte kihallatszik a gúny vagy épen a káröröm kaján szava. Berzsenyi és Széchenyi ugyan-csak ostromozták népüket, de szavukból kiérzik, hogy belsőleg véreznek a magyarság hibáinak felismerésén. Ezért ahhoz a szent tollhoz, amellyel a magyar történelem íródik, csak az nyúljon hozzá és csak annak van joga ahhoz is, hogy nemzetének fájdalmas igazságokat mondjon a szemébe, aki mélységesen szereti ezt a bűneiben és hibáiban is nagyszerű népet».

A változatos tartalmú kötet a magyar kultúra fogalmának szinte egész komplexumát felöleli. Egyetemi és népiskolai kérdések, a művészeti élet, a nemzetnevelés és a tudománypolitika problémái egymást követik benne. Éles megfigyelés, a kérdések új beállítása, meggyőző okfejtés, fordulatos, eleven stílus és a tárgy fölött való abszolút uralkodás jellemzik valamennyit. Szívesen is olvassuk cikkeit, mert okulunk belőlük s megnyugtatóan bennünket. Szerző

optimizmusa észrevétlenül hatalmába ejti az olvasót. Analogiái még a sötéten látókban is felébresztik a kételkedést a lemondás sivár álláspontjával szemben s meggyőződéssé érlelik bennünk azt a hitet, hogy eljő az az idő, amikor a fel-támadást megünnepelhetjük. A kötet úgy, ahogy van, remények és kétségek közt vergődő korunk hű képe s mint ilyen értékes adat a Trianont követő évek történetéhez, melyet egy boldogabb idő történetírója meghatott lélekkel fog egykor lapozgatni.

Lukinich Imre.

Reményik Sándor.

Mint rejtélyes ködoszlop világít nemzete előtt. Arcát nem ismerik s lényege kisiklik a magyarázó szavak közül. Különös vezér: legszívesebben magános tájakon bolyong. Szokatlan költő: több mint tíz kötet sikere után ma is tele kétellyel önmaga iránt, akár a legszerényebb kezdő s akkora szigorral ítéli meg művészetét, mint aki elől egy pillanatra sem tűnik homályba a legmagasabb eszmény.

Mikor 1918-ban kiadja első kötetét, már világszerte válságba jutott a líra. Más műfajok felé terelődött az érdeklődés. De ő áttöri a közönyt. Senkinek nincs élő írónk közt egyetemesebben tisztelt neve. Homlokán nemcsak a költő és hős babérja, hanem a martirok glóriája is ott lebeg. Az ő számára a megnyilatkozás sem öröm, hanem halálos, kényszerű viadal a konok, ellenkező anyaggal. S mégsem mérhető hozzá termékenységben egyetlen mai lírikusunk sem. Lelke csupa seb, idegei kinzottan sajganak, mégis sorsunk legveszélyesebb vártájára áll, millió rémlátás és a rémeknél is kegyetlenebb felelőség zsák-mányául.

Hol ennek a sok ellenmondásnak a nyitja?

Legújabb kötetének címe: *Szemben az Örökméccsel*. Lehetetlen a szerzetesre nem gondolnunk, aki komor derűvel térdel a szent láng előtt. Ez a párányi csillám a kiolthatatlan égi tűz jelképe, s amint Reményik — szívében az élet visszanyilalló sebeivel — belémered, üzenetet hall zengeni, ama legmagasabb lét szavát, ahol otthonosabb, mint a «reklám-fényjelek» közt, a «világ torkában lüktető láva» salakos örvényei mélyén.

Aszkéta-lélek ez, inkább, mint bárki Ady nagy lírikus kortársai közül, akik sorra belekényszerültek a lemondásba, mert az élet minden forró való-ságát, el nem lohadó lázát, szerelmét, mámorát, sikerét Ady ragadta magá-hoz. Ezek a költők mind individualisták s köztük ép a tárgyi világra legszéle-szebben táruló Babits teszi az ismert vallomást: «A mindenséget vágyom verbse venni, de még tovább magamnál nem jutottam. S már azt hiszem: *nincs rajtam kívül semmi*». Az ifjú Babits életellenessége. Juhász Gyula szerzetes-magánya azonban gyökeresen más attitűd, mint a Reményik aszketizmusa. Az ő első kötetének, a *Fagyöngyök*nek alapvető vallomása: «Akarom: fontos ne legyek magamnak». S ez már az új lírikus nemzedék vallástétele. Fontos önmagának, mert alaplényege szerint ő is individualista, de akarja, hogy ne legyen az. Babitsék konfliktusa: élet vagy művészet; a Reményiké: én vagy mindenki.

Nemcsak magával számol le a *Fagyöngyök*ben, hanem az érzések világá-val is. A Tér «behavazott pusztaság», az Idő «örök hóesés»: íme, e fiatal költő víziója a Mindenségről. Nincs benne semmi Ady képeinek ízzó léletszerűségéből, Babits kísérteti pontosságából, Tóth Árpád tökéletes plasztikájából, sem Kosztolányi harsány, friss színeiből. «Hópelyhek az én álmaim, Fehérek, hala-